

ՀԱՅ ԶԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՊԱՆԴԽՏԱՎԱՅՐԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Հ. Յոհան Սիմոն հայագետը, անդամ
Բուլլանդեան հրատարակութեան խումբին
«Orientalia» հանդէսին մէջ (Հոռմ, Բ.
Յ) հրատարակեց «*Répertoire des Bi-
bliothèques publiques et privées d'Eu-
rope, contenant des manuscrits ar-
ménians*», քաղուած զանազան հրատա-
րակութիւններէ՝ զորս կը յիշէ: Շա-
րունակութիւնն է եգիպտական (ղպտի) և
եթովպական գրչագիրներու ցուցակներուն՝
զորս տուած էր կանխաւ: Ինչպէս յայտնի
է տիտղոսէն, հայագետը կը յիշէ լոկ գրա-
տուններու և հաւաքողներու անունները,
բայց ոչ և իւրաքանչիւրին թիւն ու բռ-
վանդակութիւնը, որ կարելի չէր. զի այդ
պարագային նոյն գրչագիրներու ցուցակ-
ներն իսկ կազմած պիտի ըլլար. ինք
միանգամայն կը մատնանշէ արդէն կազ-
մուած ցուցակները՝ որ յոյս տեսած են:

Թուով 17 հատ են աշխարհները և 83
քաղաքները կամ գիւղերը — ուռանց հաշ-
ուելու Ռուսիան — որոնց մէջ կը գտնուին
մեր հարց ձեռքէն ելած հատորներ, եւ
ըստացուց կամ Հայոց քով: Իսկ աշխարհ-
ները՝ որոնց մէջ ամէնէն աւելի ցրուած են
ասոնք, են. Խոալիա՝ 16 քաղաքներով,
Գերմանիա՝ 14. Ռումանիա՝ 11. Գաղլիա՝
10: Միւս աշխարհներ՝ մէկէն մինչեւ չորս
քաղաքներ միայն: Իսկ քաղաքներէն ա-
նոնք՝ որոնց մէջ մէկէ աւելի գրատուններ
կամ հաւաքածոններ կը գտնուին, են. Փաշ-
րիզ՝ 11. Սոփիա՝ 6. Հռոմ, Պոռտսթեշտ,
Լեւկեդիկ՝ 4-4. Վենետիկ, Վիեննա, Լոն-

տակ, Որբաբորտ, Ֆերեկեց' 3-3. Կ. Պոռյա, Պերլիկ, Պրիշքալ, Բեկմյրիձ, Մատրիտ, Մարսիկա՝ 2-2. միւսները՝ 1-1: Հաւաքուածներու այս թուական առաւելութիւնները չեն ցուցներ հարկաւ նաեւ զբաղիւններու բազմութիւնը. զոր օրինակ՝ յիշեալներուն մէջ նուազ ցրիւ, բայց ստուարագոյններն են Վեկետոյ, Կ. Պոռյա ու Վիկեմալի ժողովածոները:

Այսպէս ուրեմն մեր Նախնեաց գործերը վայրավատին ինկած են ամբողջ Եւրոպայի մէջ. այնպէս որ ամենուրեք պիտի հանդիպինք մենք անոնց, առաջնորդութեամբ Հ. Սիմոնի այդ համառօտ ուղեցոյցին, որ առանձին ալ լոյս տեսած է՝ ի դիւրութիւն ուսումնասէրներու:

ՀԱՅ ԳՐԻ ՄՇԱԿՆԵՐ

Մխիթարեան Ուխտիս հայկական մատենադարանին ղրկեցէք ձեր բոլոր հրատարակութիւններէն (գիրք, թերթ, օրագիր եւն.) գրախօսելու կամ համարժէք գրքեր ստանալու պայմանով:

Մի մոռնաք որ այդ կերպով սատարած պիտի ըլլաք միանգամայն ողբ. Հ. Ս. Ղազիկեանի կիսատ թողած հսկայ «Հայկ. մատենագիտութեան» ամբողջական հրատարակութեան ատաղձ հայթայթելով եւ աշխատողները քաջալերելով: ԽՄԲ.

1933 ՏԱՐԻՆ ԿԸ ԲՈՂՈՐԻ ահա: Կաղանդի
վաղանցիկ նուէններէն աւելի մեր ազգային
գրական գործերն են որ պիտի սփոփեն մեր
հոգին: Բարեբախտաբար այդ մարզին մէջ՝
եթէ ոչ լիութիւն՝ գէթ սնանկութիւն կամ
չքաւորութեան չի տրիեր:

Կը խորհիմ որ Սահակի - Սեսրոպի
ոգին է որ կը սաւառնի ու կը կենագործէ
համօրէն հայութիւնը՝ մանաւանդ իր այս
վայրավատին վիճակին մէջ ոգեւին փա-
րելու Հայ Գրին՝ միակ և գերագոյն ազ-
գայաճ ազգակ:

Անօրինակ խանդավառութիւն մը հու
նինք, անշուշտ, քանի որ գրական մեք
հունձքը ստեղծագործական հրաշակելու մը
չարտադրեց. և չէր ալ կրնար, ներկայ
հոգեկան ճնշիչ մթնոլորտին մէջ: Եւ սա
կայն մեր «փոքրիկ ածու»ին մէջ տեսանք
համեստ ծաղիկներ, աւելի կամ նուազ
հրապուրիչ՝ իրենց թոյրին ու բոյրին մէջ:

Սկսարկ մը միայն մեր վերջին հրա-
տարակուժիւններուն վրայ՝ ու կ'անցնին ք-
ջնեկու և զննեկու մեր պարզեցական մա-
մուշը:

Մենք, ընդհանրապէս, ամսէ ամիս ար-
ձանագրեցինք խմբագրութեանս առաքուած
հրատարակութիւնները. և հետզհետէ զրա-
խօսականներ ալ ունեցան անոնք այս է-
ջերուն մէջ: «Հանդէս Ամսօրեայ»ի խմ-
բագրութիւնն ալ գովելի դիտումով և ծը-
րագրով՝ երկու տարի է որ սկսած է տալ
ցանկը բովանդակ հայ մամուլի արտա-
դրութեան: Հայ զրասէրը, հետեւաբար,
կ'ունենայ առձեռն մատենագիտութիւն մը
հետեւելու հայ գրի մշակոյթին, հայ մտքի
յղացումներուն՝ բոլոր այն գործերուն մէջ
որոնք կամ կը ձգտին ի լոյս բերել հը-

նութիւններ կամ զանոնք մաքրագործել,
և կամ նոր ըմբռնումներ, նոր յղացում-
ներ ու ծաղիկներ աւելցնել հայ ածուխ:

Եւ այդ հին ու նոր ծաղիկները, որքան
ալ խոնարհ ու համեստ՝ միշտ սիրելի են
մեզի, որովհետեւ մերն են, արեան եւ
հողոյ կապերով, գրով եւ լեզուով: Եւ
եթէ երբեմն ստիպուինք խստորէն իսկ քն-
նադատել անոնց թերութիւնները, անոնք
չեն դադրիր մեզի համար մեր գրականու-
թեան մաս կազմելէ:

Սակայն մենք մեզմով բաւականանալու պատրանքը չունենանք։ Մեր մեծ ու կրօնական լուսամիտ դէմքերը որ մեզի ուրոյն գիրը և գրականութիւն տուին, թէեւ զնահատեցին մեր ուժերն ու գրական արդիւնաբերութիւնը, միեւնոյն միջոց, սակայն, ցոյց տուին մեր սերունդներուն քաղաքակիրթ աշխարհի լուսաւոր կեդրոնները, և գունդ գունդ աշակերտներ ղրկեցին Եդեսիա, Բիւզանդիոն, Աթէնք, Ալեքսանդրիա, զարգանալու նախ՝ և ապա զարգացնելու։ Անոնք խորապէս ըմբռնած էին կարեւորութիւնը եւ իսկական ցեղակցութիւնը մեր՝ զարգացեալ ազգերուն հետ, և մեր կրօնակցութիւնը ինդհ. Եկեղեցւոյ հետ։

Ահա միակ ուղին՝ որ կրնայ մեզի Ոսկի
ռառերը վերակենդանացնել:

Այս առթիւ ներուրի մեզի դիտել նախ՝
թէ անհիմն է ումանց երկիւղը և անտեղի
խծբծանքը «մշակոյթ» յորջորջումի մա-
սին: Նոյն բառը չէ՞ որ նուիրագործուած
է ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհէն. թո-
ղունք որ մերը փոխառութիւն ալ չէ,
քանի որ կարծուածէն աւելի հին ժամա-
նակներ կիրարկուած է ան, ինչպէս յայտ-
նի է Ղազար Փարպեցւոյ պատմութենէն,
ուր հեղինակը «գործ մշակութեան» բացա-